

Dictionar Onomastic de Mircea Horia Simionescu

Incadrarea intr-un(o) curent/ perioada/ epoca literar(a)

Mircea Horia Simionescu apartine, alaturi de Radu Petrescu, Costache Olareanu si Tudor Topa, unei grupari literare cunoscute sub numele de scoala de la Targoviste, care isi face debutul in deceniul al saptelea al secolului al XX-lea si care adopta o proza parodica si autoreflexiva. Numele de scoala literara este oarecum impropriu, pentru ca nu a avut un program, nu a editat lucrari teoretice si nici nu a avut urmasi; in perioada comunista, targovistenii nu s-au bucurat de un succes deosebit, fiind pretuiti inasa de generatia optzecista.

Caracterul hibrid, ludic, ironic, parodic determina succesul pe care il au si astazi aceste scrieri, favorizand recitirea lor, asemenea operelor lui A. Gide (care scrie pentru a fi recitit, nu doar citit).

Toti scriitorii din aceasta scoala literara au debutat tarziu, dupa varsta de patruzeci de ani, considerandu-se imaturi estetic, dar si din cauza regimului comunist. Aparitia acestui tip de literatura a literaturii (pe care Eugen Simion o califica drept proza autoreferentiala, incluzand aici metaromanul si jurnalul de creatie, vezi Scriitorii romani de azi, vol. IV, Buc, Ed. Cartea Romaneasca, 1989) se explica fie ca un fenomen de sincronizare cu literaturile avansate si ca o replica la dogmatismul oficial si artificial, care recomanda reflectarea realitatii (comunista, evident), fie ca un fenomen de izolare, de aparare in fata cenzurii si de inselare a acesteia, scriitorii creandu-si un univers artistic in care cei care se uneau si se simteau solidari puteau sa lucreze fara sa faca vreun compromis.

Proza lor nu relateaza, nu descrie, nu impinge in fantastic, mitic sau parabolic realul (asa cum incercasera romanele anterioare), ci vorbeste despre fapte literare (metaliteratura, intertextualitate, autoreflexivitate). Exista cateva coordonate pe care se fixeaza: livrescul (ca o cale de delimitare de vulgar, comun), ludicul (cale de supravietuire) si jurnalul (forma de autocontrol) (vezi Eugen Negrici, Literatura romana sub comunism. Proza, Buc, Ed. Fundatiei PRO, 2003, pp. 238-239). Asadar, proza nu mai reflecta existenta reala in nici un fel, iar indicele referential nu mai este o realitate, ci insasi literatura.

Acest tip de scriere reprezinta o meditatie asupra poieticii textului (din gr. poiesis "creatie") si, spre deosebire de proza autenticitatii din perioada interbelica (de la care imprumuta totusi cateva procedee), nu urmareste anulara impresiei de literatura, ci, dimpotriva, urmareste o literaturizare totala. Cu alte cuvinte, vorbim nu despre o literatura a vietii, ci despre o literatura a literaturii. Titlu. Tema. Elemente de structura si compozitie.

Dictionar onomastic apare in 1969, fiind completat de Jumatate plus unu (1976) si este prima parte a tetralogiei Ingeniosul bine temperat, alaturi de Bibliografie generala (1970), Breviarul (1980) si Toxicologie sau Dincolo de bine si dincoace de rau (1983). Titlul ciclului incorporeaza cele doua coordonate fundamentale ale lui M. H. Simionescu -ingeniozitatea (tehnica de baza in proza

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

---

autorului) si calitatea "bine temperat(a)", adica dozata, controlata, calculata - amintind oarecum de celebra lucrare muzicala a lui J. S. Bach, Clavecinul bine temperat. Trimiterea nu este gratuita, caci, asa cum maestrul stapaneste arta

-Literatura romana. Proza-

muzicala si, implicit, instrumentul, creand armonie, in aceeasi masura si scriitorul M. H. Simionescu realizeaza un echilibru perfect in structura complicata a ciclului sau, care este o adevarata "matrice a lumii, un "model" al ei, de o exceptionala originalitate", in care "tinde sa inglobeze (...) tot ce a scris (...), inclusiv - in ultima instanta - jurnalul sau, deci pe insusi autorul, ca o consecinta finala a "absorbirii" vietii in literatura" (Ion Bogdan Lefter, Primii postmoderni: "scoala de la Targoviste", Pitesti, Ed. Paralela 45, 2003, p. 131).

Dictionar onomastic este, dupa marturisirile scriitorului, "o carte de literatura - literatura, scrisa si oferita cititorului obosit de gramezile de carti cu cap si coada, dar fara ceva la mijloc, carti in care se succed parti ce nu se plamadesc una dintr-alta datorita simplei inertii a fermentatiei, maiaua fiind mai concludenta decat coca. Dictionarul este o nazdravanie -cum a numit-o, mangaindu-i manuscrisul, Geo Bogza - carte buna de citit, dupa plac, pe o banca intr-un parc sau pe un acoperis, in tramvai sau cabana alpina, de la mijloc, de dinapoi inainte, de dedesubt spre manseta de sus, ca almanahurile si calendarele strabunicilor, ca ravasele si scrisorile, ca telegramele de presa" (M. H. Simionescu, Cititi-ma noaptea! [in loc de prefata] la Dictionar onomastic - din ciclul Ingeniosul bine temperat, editia a li-a, intregita cu volumul Jumatate plus unu, Buc, Ed. Allfa, 2000, p. IX).

Cartea este greu de integrat intr-o specie anume. Titlul este inselator, structura de dictionar fiind o conventie stilistica, fapt care a dus si la situatia comica de a fi asezat ani de-a randul in rafturile afectate dictionarelor de uz curent la Biblioteca Academiei si la Biblioteca Nationala. Rolul unui dictionar onomastic propriu-zis este de a analiza originea si de a prezenta istoria numelor de persoana. Dictionarul lui M. H. Simionescu respecta doar aparent structura lucrarii stiintifice, inventariind sistematic nume de persoana pe care le explica, deviind insa de la definitiile traditionale. Acesta este si motivul pentru care Nicolae Manolescu il plaseaza, prin statutul de metaroman, dar si prin calitatea de a fi opera "de reflectie estetica" intre titlurile corintice: "cel mai original metaroman [...], un roman al numelor proprii, care sunt adevaratele lui personaje" (N. Manolescu, Arca lui Noe, Buc, Ed. Gramar 100+1, 1998, p.714).

-Trasaturi specifice-

Cartea presupune un tip de cititor diferit de cel traditional, cu care stabileste un raport asemanator unui joc. Ironizand conventiile de lectura (un dictionar se consulta; un dictionar onomastic ofera informatii etimologice etc), autorul isi permite o iesire din conventie, o declinatie si o inventare a unor noi conventii. Totul este un joc, omul/cititorul/autorul devenind un fel de homo ludens (Johan Huizinga), si inca - jocul presupune reguli - , aici e vorba mai degraba de joaca, fenomen care implica o anumita gratuitate, fiind partea superficiala a jocului. Scriitorii din acest tip de literatura fac

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

---

din lume un joc, o paradigma ludica.

Dictionarul insumeaza numeroase fise caracterologice in genui fiziologiilor secolului al XIX-lea (C. Negruzzi, N. Filimon, M. Kogalniceanu s.a.), caracterologie comica in sa, adaugand si alte specii sau forme literare (portrete, eseuri, nuvele, descrieri etc). Cartea este un veritabil exercitiu de imaginatie pentru ca scriitorul practica un totalitarism parodic. De altfel, datorita procedeelelor adoptate - de persiflare a locurilor comune (literatura traditionala, cheia de lectura clasica etc), de degradare, prin parodie, a ideii de literatura, de pastisare a stereotipiilor estetice (inclusiv a semnificatiei titlului), de ironizare si autoparodiere - autorul a fost plasat de catre majoritatea comentatorilor in descendenta avangardei (in mod special a lui Urmuz).

Numele de persoane - romanesti si straine (uneori si nume de obiecte sau animale - Titirez, Carton, Pyton, Sifon), culese din ziare, din carti -inclusiv cartea de telefon - sau chiar inventate sunt asezate in ordine alfabetica si comentate. Autorul da "culoare" numelor in functie de ceea ce-i inspira acestea. Unele nume provin din toponime (Algeria, Creta, Roman, Amara), din nume celebre, istorice ori mitologice (Agamemnon, Hercule, Ecuba, Daphne, Decebal, Goliat, Hera, Nabucodonosor), din denumiri botanice (Aluna, Cireasa, Nuca, Ionatan, Feriga) etc.

Intinse ori lapidare, caracterizarile au ca nota distinctiva umorul intelectual: "Aldous - Om al aforismelor, asa cum altii sunt oameni ai legii", "Anchidim - Suflet de intelectual dezvoltat prin muguri si ajuns la stadiul de tuberculi. Subpamintesc", "Anda - Din categoria acelor femei stranii, frumoase, cinstite, care nu-si inseala [sic!] niciodata amantul", "Bonaventura - nume strigat in peisaj napolitan. Diminutiv penibil: Turi", "Daria - De la DAR, conj., adv., subst. neutru (vezi Dictionarul limbii romane moderne)", "Galileo - Galileo Galilei: inceputul unei decimari incorecte" s.a. Calamburul este unul dintre procedeele umorului absurd: "Agafi - Fiul Gafei", "Bastienne - sotia bastionului", "Blacky - Inventatorul blacheurilor". Latura urmuziana este adesea evidenta in hibridizarea eroilor sai, ori in caracterul artificial al fiintelor: "Camelia - Insecta alba, din hartie cerata. Putin falsa", "Carmen - Un acordeon intr-o orchestra cantand Wagner", "Celestin - Din sticla suflata", "Chiriachita - Taietoare de noduri gordiene", "Chloe - in loc de sange, in vine ii curge untdelemn" etc.

O alta sursa de comic o constituie contrastul dintre numele de botez si cele de familie (autorul este un demn urmaș al lui Caragiale in aceasta directie): Hercule Frincu, Dante Gheorghiu, Apolinarie Bunescu etc. Uneori caracterizarile contin citate sau referiri la autori (intertextualitate), in sa multe sunt fictive (procedeul citatului inventat ii apartine lui Jorge Borges): "H. Thindham - Elocutiuni si elucubratiuni", "Camil Bengescu -Antares" (ce ironie la adresa literaturii interbelice!), "Myra Sudd -Intime", "Johan Sebaum - Helicopterul", "Calendarul Mitropoliei Ungro-Vlahiei 1960", "Nicolae Iordă - Por si Porfirie", "Wemer Lotte -Apeductul si Pedunculul" s.a.

De fapt, ceea ce incearca M. H. Simionescu in Dictionar onomastic este o "ironica lichidare a oricarei formule traditionale" (N. Manolescu, op. cit., p. 715)

In capitolul "Abel" este parodiata tema morala a romanelor clasice, in capitolul "Elizarie" se ironizeaza tipul de lectura traditional, iar in capitolul "Galia" sunt parodiate ticurile critice, dialogul dintre autor si criticul literar (ambii deveniti personaje in acest metaroman), anticipand o eventuala

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

---

obiectie a criticii la textul usor ambiguu al Dictionarului. La reprosul criticului, conform caruia ar exista o "ingramadeala ingrozitoare" in carte, autorul raspunde ca "lucurile disparate sunt, de fapt, raporturi. Cartea nu intra in categoria eseului, ca sa aiba o logica a demonstratiei, e o literatura, fara alte preocupari". Asadar gratuitatea experimentului (metaromanul este "arta pura" - N. Manolescu) invinge greoaia literatura traditionala.

Acelasi gest de reflectie asupra literaturii, de metaliteratura identificam si in capitolul "Irimia", prin care se incheia Dictionarul publicat in 1969. Personajul Irimia, suparat pe autor pentru ca acesta l-ar fi denigrat in cartea sa, patrunde in cabinetul de lucru si-i fura 3500 de fise, lasandu-l pe scriitor in imposibilitatea de a-si incheia opera (actiunea este, fireste, tot o conventie parodica). In cele din urma - aflam din volumul care continua Dictionarul {Jumatate plus unu din 1976} - Irimia decide sa-i inapoieze fisele autorului, iar aceste isi va duce la bun sfarsit lucrul. Stil. Modernism si postmodernism.

Desi original prin fascinatia livrescului, prin parodiarea stilurilor narrative, a criticii, a procedeelelor traditionale etc, Dictionar onomastic nu este singular in literatura romana, fiind precedat de Dictionarul grotesc al lui Vasile Alecsandri, iar ca model strain, putem aminti de Dictionar de idei primite de-a gata de Gustave Flaubert.

Opera lui Mircea Horia Simionescu este inasa o opera moderna prin procedeele autoreflexivitatii, ambiguitatii, discontinuitatii, anularii granitelor dintre literatura joasa si cea inalta, dificultatii de a o integra intr-o specie anume, parodierii, pastisarii, ironiei, ludicului. Cum aceste procedee sunt comune modernismului si postmodernismului, unii comentatori (I. B. Lefter, M. Cartarescu) ii considera pe targovisteni un fel de parinti ai postmodernismului romanesc: "Desi nu au beneficiat la vremea lor nici pe departe de publicitatea prozatorilor postmoderni din anii '50 - '70 (Borges, Calvino, Barthelme, Coover s.a.) si desi au ignorat cu desavarsire insusi conceptul de postmodernism, ei sunt fara indoiala echivalentul romanesc, genuin al Actionarilor amintiti (...). Adevaratii nostri moderni sunt postmodernii: ei, si nu nuvelistii cu personaje "sucite", sunt continuatorii firului logic al prozei romanesti, ai lui Blecher, Fintineru sau Mateiu Caragiale. Deceniul al saselea nu este un vid literar (in care ar straluci Morometii, Cronica de familie si Groapa...), ci epoca unei efervescente subterane care produce in scurt timp scrieri ca Matei Iliescu sau Ingeniosul bine temperat.

Nicaieri, poate, autoreferentialitatea literaturii nu este mai limpede decat in scrierile targovistenilor, care par a ignora cu desavarsire lumea reala, semnificativa pentru ei cel mult ca epifenomen cultural. Literatura e, pentru ei, taramul virtual in care totul e posibil, un joc imanent, cu toate piesele date pentru totdeauna, asemenea sahului, si in care ceea ce conteaza este arta combinatorie" (Mircea Cartarescu, Postmodernismul romanesc, Buc, Ed. Humanitas, 1999, p. 339-340, 342).